

עביד איניש דינא לנפשיה

(א) **בבא קמא כז:** ההוא גרגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מנייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא! לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה! אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה **היכא דאיכא פסידא** כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי **היכא דליכא פסידא** רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא **רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה** דכיון דבדין עביד לא טרח. וכתבו הפוסקים **דקיימא לן כרב נחמן** דעביד איניש דינא לנפשיה.

(ב) וע"ש **בן בג בג אומר**, אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל, דעביד איניש דינא לנפשיה, וע' בתוס' שם, דבאופן פסידא גם מותר ליכנס לחצרו שלא ברשות.

(ג) וע"ש **שור שעלה ע"ג חבירו להורגו**, ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור-דעביד איניש דינא לנפשיה, ומבואר בגמרא דאע"פ דבלאו הכי היה מועד והיה משלם נזק שלם דליכא פסידא, עדיין פטור. דחפו לעליון ומת חייב, שהיה לו שלמטו, דהיינו **דהיה אפשר להציל ממונו באופן אחר**.

(ד) וגם לענין חבלה מצינו דעביד איניש דינא לנפשיה, וע' פסוקים דברים כה; יא "כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו. וקצתה את כפה לא תחוס עינך" וע"ש בגמרא שהסביר, דאיירי באופן דהיתה יכולה להציל ע"י דבר אחר [בלי חבלה] אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר **נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה**.

(ה) וע' רא"ש **ב"ק סוף פרק קמא**, דיכול ניזק גם לתפוס קנסות בבבל מכח עביד איניש דינא לנפשיה-דלאו תקנתא היא אלא דינא הוא דמדאורייתא מחייב ליה אלא שאין לו דיין בבבל שיכופנו ליתן לו בכל כה"ג עביד איניש דינא לנפשיה ולא מפקינן מיניה עד דיהיב כל דמחוייב ליה מדאורייתא ..אם תפס הניזק ותבעו מהנזיק לדין **אמרינן לניזק שיביא עדים ואם**

יראה לדיינים שבדין תפס אומרים למזיק אין אנו דנין לחייבך קנס אבל אם תרצה לפדות מה שתפס משלך תן לו כך וכך ממון".

(ו) וע' **רמב"ם הלכות גניבה פ"ב יב**, דהיכא דספיקא לדינא יכול לתפוס אפילו קנס, והוא מדין עביד איניש.

(ז) אבל **הנימוקי יוסף ב"ק** פרק המניח כתב "הא דעביד דינא לנפשיה היינו

דוקא בממונא דשכיח בעיניה כי הכא גבי גרגותא דקא בעי מאריה למשקליה ולאצולי מידא דהיאך דבעי למגזליה או לאזוקי ממוניה ואין צריך לומר גבי הצלת נפשות. אבל היכא דליתיה לממונא בעיניה אלא אפרועי הוא דקבעי אפרועי מלוה מיניה לית ליה רשותא למעבד דינא לנפשיה ודוקא נמי היכא דאית ליה ראייה למציל דממונא דידיה הוא אי נמי דמודה ליה בעל דיניה בהכין אבל היכא דלית ליה ראייה ולא מודה ליה אי עבד דינא לנפשיה ע"י הכאה וכיוצא בה **מיחייב לשלומי לניזק דמי חבלה** דע"כ לא קאמר רב נחמן אלא היכא דעביד דינא דאי נמי לא הוה עביד איהו לא עביד ליה בי דינא בציר מהכי"

(ח) **ולומדים האחרונים**, דהרא"ש והרמב"ם דסברי דכול לתפוס קנס, וכ"ש הלואת, ואפילו בספק [לדעת הרמב"ם] מוכח דיש להבעל דין כח ב"ד ממש, אבל להנמוקי יוסף דרק יכל לתפוס ממון בעין ולא חוב, וגם רק יכול לעשות מה שב"ד לא עביד בציר מהכי, היינו דרק יש לו דין 'שליח ב"ד' ולא ב"ד ממש.

(ט) **והרמ"א חושן משפט סימן ד'** פסק כהנימוקי יוסף דרק ממון בעין יכל לעשות דינא לנפשיה, אבל לא חוב בעלמא. אבל זהו דוקא על ידי 'הכאה' או כפיה, אבל סתם לתפוס משכון בלי הכאה וחבלה, יכול לתפוס ולדון עליו אח"כ.

(י) וע' **הגהות האשר"י** על הרא"ש פרק ג' בב"ק שם, "וכבר היה מעשה במצרים באחד שהפקיד אצל אחד פקדון ואחר ימים כפר לו והלך המפקיד בערכאות של נכרים ושבר הדלת ולקח פקדונו ועל הנפקד העלילו הנכרים והפסיד הרבה ותבע את המפקיד לדין שעל ידו הפסיד. ופסקי הדין **אם לא היה יכול להציל ממונו בענין אחר**, אז הוה היה פטור דדוקא אם היה יכול לשומטו ולא שמטו חייב, הא לאו הכי פטור. וכן לקמן וקצותה את כפה מוקי לה בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אם היה יכול להוציא ממונו בע"א חייב דקיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי וכן פסק רב אלפס"

(יא) וחילק המהרש"ל בב"ק ס' ו', דאיירי באופן דעכ"פ אחר שגבה החפץ, היה יכול לברר בבירור שהוא שלו. אבל באופן דלא יכול לברר, חייב. ומשמע ממהרש"ל שם, דאסור לכתחלה לילך לערכאות, אבל בדיעבד פטור מצד עביד איניש דינא לנפשיה.

(יב) ואיתא באגרות משה, אורח חיים חלק ה' סימן ט', דזה דוקא באופן חפץ בעין, אבל גביית חוב לא עביד איניש דינא כמבואר בנימוקי יוסף מובא ברמ"א ואסור לגבות ע"י הכאה, וממילא חייב דמי חבלה.

(יג) אבל ע' שו"ע חו"מ סימן שפח יב, "כל המיצר הצבור ומצערין מותר למסרו ביד עכום להכותו ולאסרו ולקנסון אבל מפני צער יחיד אסור למסרו"

(יד) באופן דאחד מזיק לאחרים באופן רוחני, כמו שמכר דברי תועבה וספרי חיצוניות, מותר לאחד לתפסם ולהשחיתם כדי להציל הרבים, מצד עביד אינש דינא לנפשיה, ופטור מלשלם.

Taking the Law into One's Own Hands

- 1) The gemara states that if someone is causing you damage or threatening to steal, you may take immediate action, even if it entails harming the perpetrator, and you would be exempt.
- 2) This rule only applies to preventing damage or loss, or 'grabbing back' specific objects that were taken. This rule does not allow one to grab money owed.
- 3) This rule only applies if one would be able to prove to a Jewish court that he is in the right.
- 4) It is only permitted to resort to physical force if there is no other way to prevent the loss.
- 5) One should not resort to Non-Jewish courts, but after the fact one would be exempt provided, he has sufficient evidence for a Jewish Court.
- 6) It would be permitted to enlist the help of Non-Jewish authorities to stop a public menace.

- 7) The poskim discuss if one may confiscate materials that are causing spiritual harm to others.